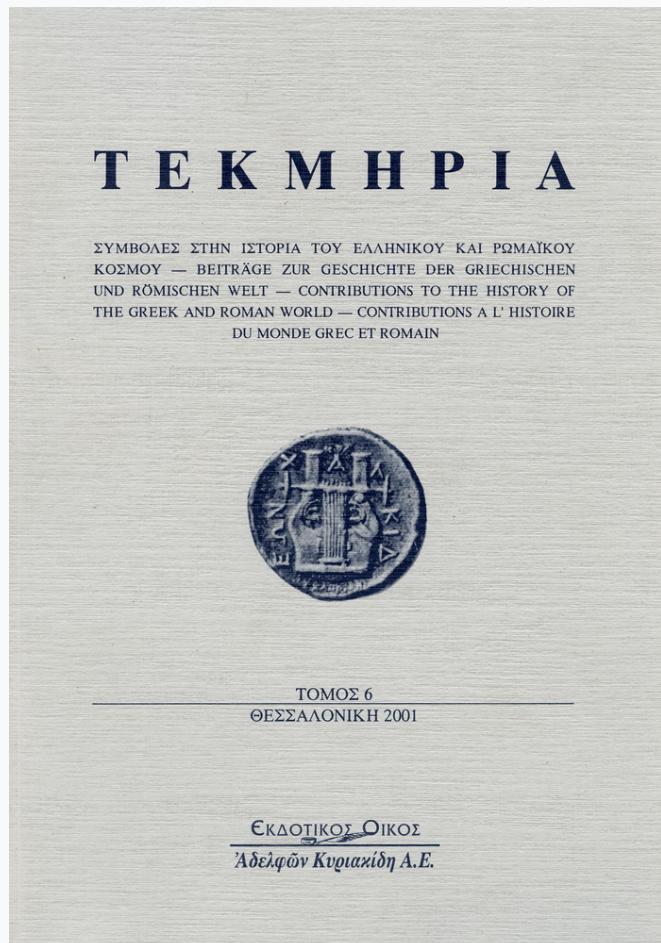

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Μακεδονικά ἐπιγραφικά II

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.173](https://doi.org/10.12681/tekmeria.173)

To cite this article:

ΝΙΓΔΕΛΗΣ Π. Μ. (2001). Μακεδονικά ἐπιγραφικά II. *Tekmeria*, 6, 134–148. <https://doi.org/10.12681/tekmeria.173>

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ II

Στὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθεῖ ἐπανεκδίδεται καὶ σχολιάζεται τὸ γνωστὸ ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Δήμιτσα ψήφισμα τοῦ Δρυμοῦ (ἀρ. 682) καὶ δημοσιεύεται μιὰ νέα ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολη τῆς δυοίας διαθέτουμε μόνο ἔνα πρόχειρο ἀντίγραφο ποὺ φυλάσσεται στὸ Ἰστορικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

I. Τιμητικὸ ψήφισμα ἀπὸ τὸ Χαράκωμα τῆς Μυγδονίας.

Μεταξὺ τῶν λιγοστῶν ψηφισμάτων πόλεων τῆς Μακεδονίας ποὺ μᾶς ἔχουν σωθεῖ¹ συμπεριλαμβάνεται καὶ ἔνα ἀποσπασματικὰ σωζόμενο τὸ δόπιο βρέθηκε στὸ χωρὶ Δρυμὸς (ἄλλοτε Δρυμίγκλαβα), δῆπου σύμφωνα μὲ τοὺς περισσότερους ἔρευνητὲς βρισκόταν ἡ ἀρχαία πόλη Χαράκωμα². Ἡ τελευταία δημοσίευση τοῦ ψηφίσματος αὐτοῦ ἔγινε ἀπὸ τὸν Μαργαρίτη Δήμιτσα τὸ 1896 στὸ γνωστὸ ἔργο του Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ μνημείοις σφέζομένοις στὴν δυοία ἀκολουθεῖ χωρὶς καμία διαφοροποίηση τὴν πρώτη δημοσίευση τῶν L. Duchesne-Ch. Bayet³. Τόσο οἱ τελευταῖοι ὅσο καὶ ὁ Δήμιτσας, ἀφοῦ σημειώνουν τὸν τόπο προέλευσης καὶ χρονολογοῦν τὸ

1. Γιὰ τὰ ψηφίσματα τῶν πόλεων τῆς Μακεδονίας βλ. P. J. Rhodes-D. M. Lewis, *The Decrees of the Greek States*, Oxford 1997, 187–192· πρβλ τὴ βιβλιοκρισία τοῦ Ph. Gauthier στὸ *Bull. épigr.* 1998, 104.

2. Βλ. F. Papazoglou, *Les villes de Macédoine à l' époque romaine*, BCH Suppl. XVI, Athènes-Paris 1988, 225 καὶ M. B. Hatzopoulos-L. D. Loukopoulos, *Morrylos cité de la Crestonie*, (Μελετήματα 7) Athènes 1989, 92 κέ. Μοναδικὴ ἔξαίρεση ἀποτελεῖ δ. Δ. Κανατσούλης, Ἡ ἀρχαία Λητή, Θεσσαλονίκη 1961, 5, ὁ δόπιος δέχεται ὅτι δ Δρυμὸς ἀνήκε στὸν κυριαρχικὸ χῶρο τῆς ἀρχαίας Λητῆς λόγω τῆς μικρῆς ἀπόστασης (6 χλμ.) ποὺ χωρίζει τὶς δύο περιοχές. Τὶς ἀπόψεις μέρους τῆς παλαιότερης ἔρευνας, χωρὶς νὰ παίρνει θέση, παραθέτει δ. N. K. Moustakoulopoulos, «Ἀναζητώντας τὴ θέση τῆς ἀρχαίας Λητῆς», ΕΕΠΣΧ Τμῆμα Ἀρχιτεκτόνων 11 (1988) 51, σημ. 81. Γιὰ τὶς ἐπιγραφές ποὺ βρέθηκαν στὸ Δρυμὸ βλ. M. Γ. Δήμιτσας, Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ μνημείοις σφέζομένοις, Ἀθῆναι 1896 (ἀνατ. Σικάγο 1988), ἀρ. 681, 682, 683 καὶ 684· SEG XXIX 579 (= Δήμιτσας, ὅ.π., ἀρ. 683), 580 (= Δήμιτσας, ὅ.π., ἀρ. 681), 581 καὶ 582· Φ. Πέτσας, ΑΔ 22 (1967) Χρον. 377, εἰκ. 284 καὶ SEG XL 536.

3. L. Abbé Duchesne-Ch. Bayet, *Mémoire sur une mission au Mont Athos*, Paris 1877, 97, ἀρ. 128 καὶ Δήμιτσας, ὅ.π., ἀρ. 682.

ψήφισμα γενικά στήν αύτοκρατορική ἐποχή, περιορίζονται σὲ ἔνα γενικόλογο σχόλιο σχετικά μὲ τὸ περιεχόμενό του⁴. Ἐπειδὴ τὸ κείμενο ἀλλὰ καὶ ὁ σχολιασμὸς τῆς ἐπιγραφῆς ἐπιδέχονται βελτίωση, κρίνονται σκόπιμο νὰ τὴν ἀναδημοσιεύσουμε, δίνοντας παράλληλα γιὰ πρώτη φορὰ τὴ φωτογραφία της ἡ ἀκριβέστερα τὴ φωτογραφία τοῦ τμήματος τὸ ὅποιο σώζεται σήμερα, ἐφόσον οἱ διαστάσεις του εἶναι μικρότερες ἐκείνου ποὺ εἶχαν δεῖ οἱ πρῶτοι ἀκόδοτες⁵.

Μαρμάρινη πλάκα ποὺ φυλάσσεται στὸ Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης μὲ ἀρ. εὑρετηρίου ΜΘ 1754. Διαστάσεις : Ὕψος 0,53 μ., μέγιστο πλάτος 0,145 μ., πάχος 0,16 μ.“Υψος γραμμάτων : 0,01 - 0,015 μ. Διάστιχα : 0,05 μ. (εἰκ. 1α-γ).

L. Abbé Duchesne – Ch. Bayet, *Mémoire sur une mission au Mont Athos*, Paris 1877, 97, ἀρ. 128· M. Δήμιτσας, ‘Η Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ ἐν μνημείοις σωζομένοις’, Ἀθῆναι 1896 (ἀνατ. Σικάγο 1988), ἀρ. 682. Προβλ. Δ. Κανατσούλης, ‘Η ἀρχαία Λητή, Θεσσαλονίκη 1961, 5· Δ. Κανατσούλης, «Η Μακεδονικὴ πόλις ἀπό τῆς ἐμφανίσεώς της μέχοι τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου», *Μακεδονικὰ* 5 (1961- 1963) 15· F. Papazoglou, *Les villes de Macédoine à l' époque romaine*, BCH Suppl. XVI, Athènes-Paris 1988, 225· M. B. Hatzopoulos-L. Loukopoulou, *Morrylos cité de la Crestonie*, (*Μελετήματα* 7) Athènes 1989, 35 σημ. 2.

β'μισό τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ.⁶

[-----]
[----]AYOE [-----]
[²⁻³]ΔE.N.YA..INOOΦΕ[-----]
παρὰ ΤΩ[...³⁻⁴.]ΤΗ ΕΙ[-----]

4. Οἱ L. Duchesne–Ch. Bayet, ὥ.π., 97 παρατηροῦν ὅτι ὁ τιμώμενος εἶναι une personne qui a contribué en plusieurs occasions pour des frais d' impôts ou de construction, ἐνῷ ὁ Δήμιτσας σημειώνει ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι “ψήφισμα δημόσιον ἀναφερόμενον εἰς πρόσωπόν τι, εὐεργεσίας παρασχὸν τῇ πόλει”.

5. Στὰ ἔργα τῶν Duchesne–Bayet καὶ τοῦ Δήμιτσα σημειώνονται μόνο τὸ Ὅψος καὶ τὸ πλάτος τῆς πέτρας.

6. Χαρακτηριστικά γιὰ τὴν παραπάνω χρονολόγηση εἶναι τὰ στενὰ γράμματα, τὸ σχῆμα ὄρισμένων γραμμάτων ὅπως τοῦ ρῶ, τοῦ πεῖ, τοῦ ξεῖ καὶ τοῦ ὡμέγα καὶ ἀκόμη ὁ σχετικὰ μεγάλος ἀριθμὸς συμπιλημάτων.

- 4 τῆς παρὰ τοῖς κυρ[ι-----]
 [¹⁻²]ς τήν τε πρός τοὺς[ς-----]
 ὃς το[ὺ]ς σταλέντας [-----]
τῶν ἐπίταγμα πληρωσαμένων [-----]
 8 [¹⁻²]σκεψάσμα τῆς[-----]
των παραγενομέγ[ων -----ἐπι-]
ταγμάτων Φιλοξένω τῷ [-----]
σιν ἐξεπλήρωσεν τῶν ἐπ[ταγμάτων e.g. καὶ ἀεὶ διατελεῖ-----]
 12 [¹⁻²]ως ἐκπληρῶν λειτουργίας[.e.g. πλείστας τε καὶ μεγίστας-----]
 [<ά]μα τό τε Καισαρείου κατασκεύ[ασμα -----]
 [¹⁻²]ν βουλευτήριον[-----]
 κὸν οἶκον τῇ πατρίδ[ι -----]
 16 [<ά]γορᾶς μέρος τῷ κα[----- ταύτην;]
τὴν μαρτυρίαν ποιουμένο[νς----- τῆς πρός ἡ]-
[μ]ᾶς εὐνοίας ἐπ[μελεῖσθαι-----]
εἰς στήλην λιθίνην τεθῆνα[ι... e.g. εἰς τὸ ... ὄνομα θεοῦ -----ίε]-
 20 [<ρ>]ὸν παρὰ τὸν ἀνακείμενον [.....ἀνδριάντα -----ὅπως]
 [<μ]ηνύηται ἀντὶ τιμ[----- νπὸ ;]
τῶν εὐεργετηθέντων[-----]
[τ]εμῆς ^{vac} ἐπεχειροτονήθη[.....ἡμέρα, μήνας-----]
 [----- ἔτος ; -----]

1. ΑΥΟΕ Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας || 2. ΔΕ//Ν///ΥΑ///ΙΝΟΟΦΕ
 Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας || 3. ΝΠΑΡΑΤΩ///ΗΕΠΙΕΙΑΗΓ Duchesne-Bayet καὶ
 Δήμιτσας· παρὰ τῷ[ν...] Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας || 4. ΕΤ///ΣΠΑΡΑΤΟΙΣΚΥΣ-
 ΔΟΚΙΑ Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας· τῆς παρὰ τοῖς ... Duchesne-Bayet καὶ Δήμι-
 τσας || 5. ΕΣΗΝΤΕΠΡΟΣΤΟΥΣΕΝΧΕΙΡΙΣ Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας· ... πρὸς
 τοὺς ... Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας || 6. ΟΣΤΟ.ΣΤΑΛΕΝΤΑΣΕΝΧΕΙΡΙΣ Duches-
 ne-Bayet καὶ Δήμιτσας· [<ρ>]ὸς το[ὺ]ς σταλέντας Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας || 7.
 ΙΩΝΕΠΙΤΑΓΜΓΜΑΠΛΗΡΩΣ///ΕΝΩΝ Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας· τῷ[ῶν ἐπίτα-
 γ(μγ)μα πληρωσαμένων .. D u c h e s n e - B a y e t καὶ Δήμιτσας || 7-8.
 ΑΣΚΕ///ΣΜΑΤΗΣΕΤΑ////////ΩΓΕ Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας· [<κατ]/ασκε[ύ-
 α]σμα τῆς Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας || 9. ΤΩΝΠΑΡΑΓΕΝΟΜΕΝΩΝΕΚΑΤ
 Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας· τῶν παραγενομένων ... Duchesne-Bayet καὶ Δήμι-
 τσας || 9-10 ΤΑΓΜΑΤΩΝΦΙΛΑΞΕΝΩΓΩ Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας· [<ἐπι]τα-
 γμάτων Φιλ(ο)ξένω [τ]ῷ Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσας || 11. ΣΙΝ-
 ΕΣΕΕΠΛΗΡ.ΣΕΝΤΩΝΕΠΙ Duchesne-Bayet καὶ Δήμιτσαςἐ(ξ)επλήρ[ω]σεν τῶν

ἐπι[ταγμάτων....] Duchesne-Bayet και Δήμιτσας || 12. ΟΣΕΚΠΛΗΡΩΝ-
ΛΕ.ΤΟΥΡΓΙΑΣ Duchesne-Bayet και Δήμιτσας, ἐκπλιγῶν λε[ι]τουργίας
Duchesne-Bayet και Δήμιτσας || 13. ΑΝΤΟΤΕΚΑΙΣΑΡΕΙΟΥΚΑΤΑΣΚΕΥ
Duchesne-Bayet ἵ·δ Δήμιτσας, τό τε Καισαρείου κατασκεύ[ασμα] Duchesne-Bayet
και Δήμιτσας || 14. ΙΝΒΟΥΛΕΥΤΗΡΙΟΝΠΙΓΕ///Σ Duchesne-Bayet και Δήμιτσας:..
βουλευτήριονDuchesne-Bayet και Δήμιτσας || 15. ΟΝΟΙΚΟΝΤΗΠΑΤΡΑ//ΤΑΣ
Duchesne-Bayet και Δήμιτσας, [κοιν]ὸν οἶκον τῇ πάτρᾳ Duchesne-Bayet και Δήμι-
τσας || 16. παραλείπεται ἐξ ολοκλήρου ἀπὸ τοὺς Duchesne-Bayet και τὸν Δήμιτσα ||
15-18.[....]/THN MARTYPIANPOIOYMENO [.....]/ΑΣΕΥΝΟΙΑΣ|||||ΕΙΜΩΝΕΝ
Duchesne-Bayet και Δήμιτσας· [δι' ὁ ταύτην]/ τὴν μαρτυρίαν ποιούμενο[ι ἡς ἔχων
διατετέλεκε περὶ ἡμ]//ας εύνοιας Duchesne-Bayet και Δήμιτσας || 19. ΕΙΣ-
ΤΗΝ|||||ΛΙΘΙΝΗΝΤΕΘΗΝΑ Duchesne-Bayet και Δήμιτσας· εἰ[ς] στή[λην] λιθίνην
τεθῆναι Duchesne-Bayet και Δήμιτσας || 20. ΟΝΠΑΡΑΤΟΝΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟN Du-
chesne-Bayet ἵ·δ Δήμιτσας, ..παρὰ τὸν ἀντικείμενον [....ὅπως μὴ] Duchesne-Bayet
και Δήμιτσας || 21. ΝΥΗΤΑΙ|||||ΑΝ||||ΩΝΚΑΙΤΗΝ Duchesne-Bayet και Δήμιτσας·
[ὅπως μη]νύηται.....και τὴν Duchesne-Bayet και Δήμιτσας || 22. ΤΩΝΕΥΡ-
ΓΕΤΗΘΕΝΤΩΝ Duchesne-Bayet και Δήμιτσας· τῶν εὐέργετηθέντων Duchesne
-Bayet και Δήμιτσας || 23. ΕΙΝΗΣΕΧΕΙΡΟΤΟΝΗΘ Duchesne-Bayet και Δήμιτσας·
....ἔχειροτονήθη Duchesne-Bayet και Δήμιτσας· ἐπεχειροτονήθη Hatzopoulos-Lou-
κορουοιου.

Συμπλήματα. Στ.5 ΗΝ· στ.11 ΗΡ· στ. 12 ΗΡ· στ. 13 ΜΑ· στ. 14 ΝΒ, ΗΡ· στ. 15 ΗΠ· στ.
17 ΗΝ· στ. 19 ΗΝ, ΝΗ· στ. 20 ΝΠ· στ. 22 ΝΕ. ΤΗ· στ. 23 ΜΗ, ΠΕ.

’Αντίθετα ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει μὲ τὸ ἀριστερὸ τμῆμα τοῦ ψηφίσματος ποὺ
στοὺς περισσότερους στίχους σώζεται ἀκόμη και σήμερα ἀκέραιο, ὅπως δηλ.
ἡταν τὴν ἐποχὴ τῶν πρώτων ἐκδοτῶν, εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπολογίσουμε τὸν
ἀριθμὸ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων στὸ δεξιό, μὲ ἀποτέλεσμα κάθε συμπλή-
ρωση ποὺ προτείνεται νὰ ἔχει ἐνδεικτικὸ μόνο χαρακτήρα.

’Απὸ τὸ ψήφισμα, παρὰ τὴν ἀποσπασματικὴ κατάσταση διατήρησής του,
ἔχουν σωθεῖ τμῆματα ὄλων τῶν μερῶν μὲ ἔξαιρεση τὸ προοίμιο, εἶναι ὅμως
δύσκολο νά δρισθεῖ μὲ ἀσφάλεια ἡ ἀρχὴ και τὸ πέρας τους. Στὸ τμῆμα τοῦ
σκεπτικοῦ ποὺ μᾶς ἔχει σωθεῖ εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι ἀναφέρονται ὅχι μία ἀλ-
λὰ περισσότερες εὐεργεσίες τοῦ τιμιώμενου: οἱ περιγραφόμενες ἀπὸ τὸν 11ο
στίχο και ἔξῆς ἀναφέρονται σὲ οἰκοδομικές δραστηριότητες ποὺ ἀφιοῦν
δημόσια κτήρια, ἐνῶ οἱ προηγούμενες σὲ ἄλλα ζητήματα στὰ ὅποια θὰ ὄ-
μενες ἐπιφυλάξεις γιὰ τοὺς στίχους 11-12 τὴν ἐνδεικτικὴ συμπλήρωση
[....και ἀεὶ διατελεῖ]^{1/2}.] ως ἐκπληρῶν λειτουργίας [... e.g. πλείστας τε και

μεγίστας], πολὺ περισσότερο πού στὸν στίχῳ 11 προηγεῖται ὁ ορηματικὸς τύπος ἐξεπλήρωσεν. Ἡ ἔκφραση ἐκπληροῦν λειτουργίας μιολονότι παραδίδεται ἐδῶ, ὅσο τουλάχιστον γνωρίζω, γιὰ πρώτη φορά, δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήσσει, ἐφόσον ἐπιγραφὲς τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς ἄλλων περιοχῶν σώζουν τὴν ἔκφραση πληροῦν λειτουργίας⁷. Εἶναι μάλιστα πιθανόν, ἀν κρίνουμε ἀπὸ τὴν κατάληξη – ως ποὺ ἔχει σωθεῖ, ἡ ἔκφραση νὰ συμπληρωνόταν μὲν ἔνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπιρρήματα, ὅπως λαμπρῶς, ἐπιφανῶς, μεγαλοπρεπῶς, προθύμως κλπ. ποὺ συνοδεύουν ἀνάλογες ορηματικὲς ἔκφρασεις οἱ ὅποιες ἐμπεριέχουν τὴ λέξη λειτουργίαν ἢ λειτουργίας.

Τὸ ἐρώτημα ποὺ τίθεται τώρα ἀφορᾶ στὴ φύση τῶν περιγραφομένων εὐεργεσιῶν. Ἀκριβῆς ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ δοθεῖ, ἡ παρουσία ὅμως στὸ κείμενο τῶν λέξεων ἐπίταγμα, ἐπιτάγματα (στ. 7, 10 καὶ 11) προκαλεῖ ὁρισμένες σκέψεις. “Οπως εἶναι γνωστὸ ἡ λέξη αὐτὴ χρησιμοποιεῖται συχνὰ στὶς ἐπιγραφὲς τῆς ζεπουμπλικανικῆς καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς, γιὰ νὰ δηλώσει τὶς κάθε εἰδούς ἐπιτάξεις ποὺ ἐπέβαλλαν οἱ Ρωμαϊκὲς ἀρχὲς στοὺς ἐπαρχῶτες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἀν αὐτὲς ἀφοροῦσαν τὴ διοικητικὴ μέριμνα (ἐπισιτισμό, ἔνδυση, στρατωνισμό) διερχομένων στρατιωτικῶν μονάδων, τὴν ἐξεύρεση καταλυμάτων γιὰ κρατικὸς ἀξιωματούχους καὶ τὴ συνοδεία τους, τὴ στρατολόγηση βοηθητικῶν στρατευμάτων, τὴ συντήρηση ὁδῶν, τὴν ἐπιβολὴ ἔκτακτης φροδολογίας ἄλλὰ καὶ ἄλλου εἰδούς ἀπαιτήσεις, ἀποδιδόμενες ἐπίσης μὲ τὸν ὅρο ἀγγαρεῖαι⁸. Ἐπιτάξεις οωμαϊκῶν ἀρχῶν εἶναι βέβαια γνωστὲς καὶ ἀπὸ τὴ Μακεδονία, ὅπως δείχνουν λ.χ. τὰ ψηφίσματα πρὸς τιμὴν κάποιου Μάνιου Σαλάριου Σαβείνου ἵπο τὴ Λητὴ⁹ καὶ κάποιου Ἀλκέτα ἀπὸ τὴ Μόρρουλο¹⁰, ἄλλὰ καὶ ἐγγραφα τῆς οωμαϊ-

7. Βλ. π.χ. *TAM IV*, 973 (Θυσάτειρα, ἀρχὲς τοῦ 3. αἰ. μ.Χ.) ὅπου λέγεται ὅτι ὁ τιμώμενος μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπῆρχε (στ. 22)...τὰς τῆς πατρίδος ἐκτενῶς πεπληρωκὼς λειτουργίας καὶ *CIG* 2795 (‘Αφροδισιαάδα, αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ) ὅπου ἡ φράση (στ. 7-8) πάσας [ἀ]ρχὰς καὶ λειτουργ[γ]ίας πληρώσαν[τ]α.

8. Βλ. τὰ ἐπιγραφικὰ παράλληλα ποὺ συγκεντρώνει ὁ L. Robert, «Inscriptions d’Aphrodisias», *AC* 35 (1966) 403-404 (=OMS VI, 27-28). Γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς λέξης ἀγγαρεία βλ. P. Herrmann, *Hilferufe aus römischen Provinzen. Ein Aspekt der Krise des römischen Reiches im 3. n. Chr.*, Hamburg 1990, 43 κέ. ὅπου καὶ παλαιότερη βιβλιογραφία.

9. Βλ. *SEG I* 276 στ. 7 κέ. καὶ ταῖς τοῦ κνρίου *Καίσαρος* τῶν στρατευμάτων διοδείσις παρασχόντα εἰς τὰς ἀννώνας σείτον μεδ. ν, κριθῶν μεδ. ϕ, κνάμου μεδ. ξ; οἴνου μετρητὰς ϕ πολὺ τῆς ούσης τειμῆς εὐώνυτερον πρβλ. F. Quaß, *Die Honoratiorenenschicht in den Städten des griechischen Ostens*, Stuttgart 1993, 165, σημ. 503. Ἡ ἐπιγραφή χρονολογεῖται τὸ 120/1 μ.Χ.

κῆς διοίκησης τοῦ 2ου καὶ 3ου αἰ. μ.Χ. ποὺ βρέθηκαν σὲ πόλεις καὶ περιοχὲς τῆς ἑπαρχίας¹¹. Στό ψήφισμα τοῦ Χαρακώματος ἡ δυσκολία, προκειμένου νά διευκρινισθεῖ ἡ φύση τῶν ἐπιτάξεων, ἔγκειται στὸ ὅτι ἡ λέξη ἐμφανίζεται τρεῖς φορές σὲ ἓνα κείμενο ποὺ καταλαμβάνει ἔξι τουλάχιστον στίχους (πρόκειται μήπως γιὰ ἐπιτάγματα διαφορετικῶν χρονικῶν στιγμῶν καὶ περιεχομένου);. Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ μετοχὴ παραγενομένων (στ. 9) σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ σημαντικὴ θέση τῆς πόλης ἐπὶ τῶν ὁδικῶν ἀξόνων ποὺ δόθηγοῦσαν εἴτε πρὸς τὴν Κρητωνία εἴτε πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνα¹² καὶ ἡ γειτνίαση της μὲ τὴν Ἐγνατία καθιστᾶ πιθανὸν ὅτι ἔνα μέρος τουλάχιστον τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ τιμωμένου ἀφοροῦσε στρατιωτικὲς μονάδες ἡ Ρωμαίους ἀξιωματούχους ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὴν περιοχὴ ἢ ἔδρασαν σὲ αὐτήν¹³.

10. Βλ. Hatzopoulos-Loukopoulos, ὁ.τ. [= *SEG XXXIX* 605 = M. B. Hatzopoulos, *Macedonian Institutions under the Kings II: Epigraphic Appendix*, (*Μελετήματα 16* Athens 1996, ἀρ. 54] στ. 1- 6 ἐν δαπά[ναις μεγά]λαις ἐπιχορηγῶν τοῖς ἀ[φικνούμ]ένοις ἔν τε τ[αι]ς ἐνδημίαις τῶν ἥ[γο]νυμένων καὶ ται[ς] λοιπαῖς ἐπισκηνί[αι]ς διαδεχόμενος καὶ δαπανῶν ἐκ [τοῦ] ἰδίου. Γιὰ τὴ χρονολόγηση τοῦ ψηφίσματος οἱ D. Hennig, “Die Beherbergung von “Staatsgästen” in der hellenistischen Polis”, *Chiron* 27 (1997) 367 καὶ Ph. Gauthier, *Bull. épigr.* 1998, 112 δέχονται ὅτι τὸ 17ο ἔτος ποὺ ἀναφέρεται στὸ ψήφισμα θὰ πρέπει νά είναι τὸ ἔτος 131/0 π.Χ., ἐνῶ οἱ πρῶτοι ἐκδότες κλίνουν ὑπὲρ τοῦ 17ου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε', δηλ. τοῦ ἔτους 205 / 4 π.Χ.

11. “Οπως τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολὴ τοῦ 2. αἰ. μ.Χ. J. H. Oliver, *Greek Constitutions of Early Roman Emperors from inscriptions and papyri*, Philadelphia 1989 ἀρ. 56 (= *IG X* 2. 2, 52) ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια Λυγκηστίδα ποὺ ἀναφέρεται στὴ συντήρηση δρόμων βλ. τελευταῖα Ἡ. Σβέροκος, *Συμβολὴ στὴν Ἰστορία τῆς Ἀνω Μακεδονίας τῶν Ρωμαϊκῶν Χρόνων (Πολιτικὴ δραγάνωση – Κοινωνία - Ἀνθρωπωνυμία*, Διδ. διατρ. Θεσσαλονίκη 2000, 41-3 μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία, καὶ τὸ ἀποσπασματικά σωζόμενο δημόσιο ρωμαϊκὸ ἔγγραφο *SEG XXIV* 581 (τὸ εἶδος καὶ ὁ συντάκτης του είναι ἄγνωστα) τοῦ 3. αἰ. μ. Χ. ποὺ βρέθηκε στὴν χώρα τῆς Ἀμφιπολης καὶ ἀφορᾶ κατὰ πᾶσα πιθανότητα ὑποχρεώσεις τῶν Ἀμφιπολιτῶν ἔναντι διερχομένων στρατιωτικῶν μονάδων βλ. τὸ περιεκτικὸ ὑπόμνημα τῶν L. Heuzey-H. Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, Paris 1876, 170 – 1.

12. Βλ. Hatzopoulos-Loukopoulos, ὁ.π., 92 κέ.

13. Ἡ ἀποψη αὐτὴ θὰ μποροῦσε νά ἐνισχυθεῖ ἀκόμη περισσότερο ἀν γιὰ τὸ στίχο 4 δεχόμασταν τὴ συμπλήρωση παρὰ τοῖς κυριακοῖς], μὲ τὸ νόημα ποὺ ἔχει ἡ λέξη στὸ τιμητικὸ ψήφισμα *IGR* III 714 ἀπὸ τὰ Μύρα τῆς Λυκίας γιὰ κάποιον Ἀντίγονο ὑποδεξάμενον τὸν κυριακοὺς ὡς μαρτυρηθῆναι τὴν πόλιν ὑπὸ ἐπάρχων, βλ. τὸ ὑπόμνημα τῶν R. Cagnat, ὁ. π. (milites aut comitatus principum per illam civitatem transeuntes) καὶ F. Quaß, ὁ. π. (σημ.9), 167, σημ. 513 (σχετικὰ μὲ τοὺς ἐπάρχους). Μιὰ τέτοια συμπλήρωση θὰ ἤταν ὡστόσο βιαστικὴ πολὺ περισσότερο ποὺ τὸ ἀπόγραφο

Ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν εἰκόνα τῶν δημοσίων κτηρίων τῆς πόλης τοῦ Χαρακώματος θὰ παρουσίαζε τὸ δεύτερο τμῆμα τοῦ σκεπτικοῦ στὸ ὅποιο ἐκτὸς τοῦ Καισαρείου, ἀναφέρονται δύο ἄλλα δημόσια κτήρια, ποὺ θὰ πρέπει νὰ βρίσκονταν, ὥπως καὶ αὐτὸ στὸ κέντρο τῆς πόλης, δηλ. τὸ βουλευτήριον¹⁴ καὶ ἡ ἀγορά. Ἡ λέξη Καισαρεῖον χρησιμοποιεῖται σπανιότατα στὶς ἐπιγραφές τῆς Μακεδονίας, δηλώνει δὲ ἀναμφίβολα τὸν τόπο ὅπου ἀσκοῦνταν ἡ τοπικὴ αὐτοκρατορικὴ λατρεία¹⁵. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συναχθεῖ ώστόσο ἀπὸ τὴν ἔκφραση Καισαρεῖον κατασκεύασμα τοῦ ψηφίσματος εἶναι ἡ μορφή του, ἀν δηλ. ἐπρόκειτο γιὰ κάποιο ἴερο, ναό, βωμὸ ἢ ἄλλο κτίσμα, λ.χ. στοά¹⁶. Ἀπὸ τὸ σωζόμενο ἀπόσπασμα δὲν προκύπτει

τῶν πρώτων ἐκδοτῶν εἶναι ἐλάχιστο βοηθητικὸ στὸ σημεῖο αὐτό. Μὲ τὴν παροῦσα κατάσταση πάντως τὸ χωρίο εἶναι δυνατὸ νὰ συμπληρωθεῖ διαφορετικὰ καὶ νὰ ἀναφέρεται σὲ ἄλλου εἰδούς δραστηριότητες τοῦ τιμώμενου ὥπως λ.χ. σὲ κυριακοὺς φόρονς (βλ. τὸ τιμητικὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴν Ἰοτάπη ποὺ σχολιάζει ὁ L. Robert, *Documentis d' Asie Mineure méridionale*, Paris 1966, 75) ἢ σὲ κυρίους αὐτοκράτορας. Ἡ Αγνωστὴ εἶναι ἐπίσης ἡ ταυτότητα τῶν προσώπων ποὺ ὑποκρύπτονται στὴν μετοχὴ σταλέντας (στ. 5). Τὸ ἴδιο ισχύει γιὰ τὸν ἀναφερόμενο στὸν 10. στίχο Φιλόξενο.

14. Γιὰ ἄλλες ἐπιγραφές τῆς Μακεδονίας ὅπου ἀναφέρονται βουλευτήρια βλ. Δ. Κανατσούλη, «Ἡ μακεδονικὴ πόλις ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου», *Μακεδονικά* 5 (1961–3) 15 καὶ EKM I σ. 84.

15. ᩩ λέξη χρησιμοποεῖται ἐπίσης στὴν ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴ Λευκόπετρα Ph. Petsas–M. B. Hatzopoulos–L. Gounaropoulos–P. Paschidis, *Inscriptions du sanctuaire de la Mère des Dieux Autochtone de Leukopetra (Macédoine)*, [Μελετήματα 28] Athènes 2000, ἀρ. 103 στ. 3 κέξ. Αὐδήλιος Ποσθώνιος προέθηκεν πιττάκια πρὸς τοῦ Κεσαρείου εἰς τὸν ἰθαμένον τόπον. Οἱ ἐκδότες διερωτῶνται μήπως τὸ ἀναφερόμενο στὴν παραπάνω ἀπελευθερωτικὴ πράξην Καισαρεῖο εἶναι τὸ δεύτερο ἴερο τῆς αὐτοκρατορικῆς λατρείας στὸ ὅποιο ἡ Βέροια ὥφειλε τὸν τίτλο δἰς νεωκόροις, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ πρόκειται ἀπλῶς γιὰ ἔνα ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἴερὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς λατρείας σὲ ἀγροτικὲς περιοχές ποὺ παίζουν καὶ διοικητικὸ ρόλο, βλ. C. Kunderewicz, «Quelques remarques sur le rôle des Kaisareia dans la vie juridique de l' Égypte romaine», JJP 13 (1961) 126.

16. Γιὰ τὶς ἀρχιτεκτονικές μορφές ποὺ ἔχουν τὰ Καισαρεῖα (ἢ Σεβαστεῖα) βλ. S. R. F. Price, *Rituals and Power. The Roman imperial cult in Asia Minor*, Cambridge 1984, 133 κέ. - ᩩ λέξη κατασκεύασμα μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται σὲ διαφόρους τύπους κτισμάτων βλ. π.χ. I. Priene 180 (τὸ περίφημο ψήφισμα γιὰ τὸν Μοσχίωνα, μετά τὸ 129 π.Χ.) στ. 40 [εἰς τὴν συντέλειαν το[ῦ προδε]δηλωμένου κατασκευάσματος (δηλ. τῆς κατὰ τὸ γυμνάσιον κατασκευῆς, ὅπου προβλεπόταν καὶ ἀποκατάσταση τῆς ἐρειπωμένης στέγης) ἔδωκεν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ δραχμὰς τρισχλίας I. Mylasa (IK 34), 102 στ. 15 τῶν τε ἴερῶν κατασκευασμάτων L. Robert, *Le sanctuaire de Sinouri près de*

ἐπίσης τὸ εἶδος καὶ ἡ ἔκταση τῶν σχετιζόμενων μὲ τὰ προαναφερθέντα δημόσια οἰκοδομήματα εὐεργεσιῶν στὶς ὁποῖες προέβη ὁ τιμώμενος πολίτης, ἀν πράγματι αὐτὲς ἀφοροῦσαν καὶ τὰ δύο¹⁷.

’Απὸ ποιὸ σημεῖο ἄρχιζε ἡ ἀπόφαση τοῦ ψηφίσματος, ἡ ὁποίᾳ θὰ ἐκφερόταν, ὅπως καὶ στὰ ἄλλα ψηφίσματα μακεδονικῶν πόλεων, μὲ τύπο τοῦ ρήματος δοκεῖ¹⁸, δὲν εἶναι γνωστό. Σὲ κάθε περίπτωση πάντως μεταξύ τῶν τιμῶν ποὺ προέβλεπε νὰ ἀπονεμηθοῦν στὸν ἄγνωστο εὐεργέτη τοῦ Χαρακώματος ἥταν ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ψηφίσματος σὲ λίθινῃ στήλῃ ὡς ἀπόδειξη (μαρτυρίᾳ)¹⁹ τῆς εὗνοιας τοῦ τιμωμένου πρὸς τὴν πόλη καὶ τὴν τοποθέτησή της σὲ κάποιον σημαντικὸ χῶρο, μᾶλλον Ἱερό. Κατὰ τρόπο μάλιστα ποὺ θυμίζει ψηφίσματα ἄλλων πόλεων τῆς ἐπαρχίας στὴν ἀπόφαση θὰ πρέπει νὰ ἐμπεριείχετο πρόβλεψη ἡ στήλῃ νὰ τοποθετεῖ κοντὰ σὲ ἀνδριάντα τοῦ τιμωμένου ποὺ ὑπῆρχε στὸν τόπο αὐτό. Τὴν πρόβλεψη ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ ἡ ἔκφραση παρὰ τὸν ἀνακείμενον μετὰ τὴν ὁποίᾳ θὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ ἡ λέξη ἀνδριάς²⁰. Εἶναι χαρακτηριστικὸ λ.χ. ὅτι στὸ (πρόσφατα δημοσιευθὲν) ψήφισμα τοῦ Ἀρπάλου ἀπὸ τὴ Βέροια ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τοὺς ἐκδότες στὰ τέλη τοῦ 2. ἥ τὶς ἀρχές τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. οἱ Βεροιαῖοι ἀνάμεσα στὶς διάφορες τιμὲς ποὺ τοῦ ἀποδίδουν ἀποφασίζουν νὰ γράψουν τὸ ψήφισμα σὲ λίθινῃ στήλῃ καὶ νὰ τὴν τοποθετήσουν κοντὰ στὸν ἀνδριάντα του (ἀναγραφῆναι δὲ αὐτὸ -sc. τὸ ψήφισμα- εἰς στήλην λιθίνην καὶ τεθῆναι παρὰ τὸν

Mylasa, Paris 1945, ἀρ. 9 τό τε κατασκεύασμα (δηλ. ἡ στοά) γέγονεν ἄξιον τῆς τε τῶν συγγενῶν σπουδῆς καὶ τοῦ θεοῦ.

17. Ἄγνωστο εἶναι λ.χ. ἀν τὸ βουλευτήριο ἀναφέρεται γιὰ νὰ προσδιορίσει τὴ θέση τοῦ Καισαρείου, ἥ ἐπειδὴ ὁ τιμώμενος ἐπισκεύασε ἔνα τμῆμα του, ὅπως κάνουν ἐπιφανεῖς πολίτες ἄλλων πόλεων στὶς γενέτειρές τους, βλ. λ.χ. *I. Perge* (IK 54) 58 (μέσα 1 ου αἰ. μ.Χ.) ἐπισκενάσαντα ... τὸ βουλευτήριον ἐκ τῶν ἰδίων.

18. Γιὰ τὴν ποικιλία τῶν τύπων τοῦ δοκεῖ στὶς ἀποφάσεις τῶν μακεδονικῶν ψηφισμάτων βλ. λ.χ. ἐνδεικτικὰ τὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴ Μόρρουλο *SEG XXXIX* 605 στ. 12 δι' ἢ δὴ ἔδοξεν... τὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴ Λητὴ *Syll.*³ 700 στ. 37 διὸ δεδόχθαι... τὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴ Βέροια *I. Beroia*, 2 στ. 39 ἔδοξε καὶ τὸ ψήφισμα ἀπὸ τὰ Καλίνδοια *SEG XXXV* 744, στ. 39 – 40 δι' ἢ δεδόχθαι.

19. Γιὰ τὸν ὄρο αὐτὸ στὰ ψηφίσματα τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς βλ. λ.χ. L. Robert, *Hellenica XIII* (1965) 207 σημ. 5.

20. Γιὰ αὐτὴ τὴ χρήση τοῦ ρήματος ἀνακεῖσθαι βλ. π.χ. *IG VII* 411 (‘Ωρωπός, 100–84 π.Χ.) στ. 30 κέ. [τὴν δὲ ἀρχὴν τὴν αἰρεθεῖσαν ἀναθεῖναι τὰς εἰκόνας εἰς τὸ [ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου, οὐ ἀν δοκῶσιν α]ντεῖ ἐν καλλίστῳ ἀνακείμεναι.

ἀνδριάντα)²¹. Ἡ ἀνέγερση ἀνδριάντα, ποὺ συνιστᾶ στὴ Μακεδονίᾳ ὅπως καὶ ἀλλοῦ ἰδιαίτερη τιμὴ²², δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐκπλήσσει στὴν περίπτωσή μας, ἂν ληφθεῖ ὑπόψη ἡ σπουδαιότητα τῶν ἐπανειλημμένων ἀπὸ ὅτι φαίνεται εὐ-εργεσιῶν στὶς ὁποῖες προέβη ὁ τιμώμενος πρὸς τὴν πατρίδα του. Ἐπίσης μετὰ τὴν ἔκφραση ἐπεχειροτονήθη, συνήθη στὰ ψηφίσματα τῶν μακεδονι-κῶν πόλεων²³, εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ ἀκολουθοῦσε ἡ ἡμερομηνία τοῦ ψηφίσμα-τος ἀποτελούμενη τουλάχιστον ἀπὸ τὴν ἡμέρα καὶ τὸν μήνα, ἐνῶ δὲν ἀπο-κλείεται νὰ προσετίθετο τὸ ἔτος τοῦ ψηφίσματος ὑπολογισμένο μὲ βάση τὴ μακεδονικὴ ἥ / καὶ τὴν ἀκτιακὴ χρονολόγηση²⁴.

II. Μία ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολη στὸ Ἰστορικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

Στίς 7 καὶ 25 Μαΐου τοῦ 1889 ὁ τότε Πρόξενος τοῦ Γενικοῦ Προξενείου τῆς Ἑλλάδας στὴ Θεσσαλονίκη Γεώργιος Χ. Δοκὸς²⁵ μὲ δύο ἀλλεπάλληλες ἀναφορές του²⁶ διαβίβασε στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τὴν εἰδηση ὅτι σύμ-φωνα μὲ πληροφορίες ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Γερμανὸς συνάδελφός του (ἐννοεῖ

21. Βλ. *I.Beroia*, 2 στ. 46 κέ., πρβλ. ἐπίσης τὸ ψήφισμα τῶν Καλινδοίων *SEG XXXV* 744 (τοῦ 1 μ.Χ.) δύον λέγεται στ. 45 κέξ. σταθῆναι δὲ τὰ ἀγάλματα (τοῦ τιμω-μένου καὶ γονέων του) καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐν ῥᾷ ἀντὸς ἀγωνοθέτης ἐπιση-μοτάτῳ τῆς ἀγορᾶς αἱρήται τόπῳ.

22. Γιὰ τὴν ἀνέγερση ἀνδριάντων πρὸς τιμὴν ἐπιφανῶν πολιτῶν ἀπὸ πόλεις τῆς Μακεδονίας (ὅπως λ.χ. τὴ Θεσσαλονίκη, τὰ Καλινδοία καὶ τὸν Ἀνθεμοῦντα) κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ βλ. παραδείγματα στὶς *I.Beroia*, σ. 84.

23. Γιὰ τὴ φόρμουλα αὐτὴ στὰ ψηφίσματα διαφόρων πόλεων τῆς Μακεδονίας (ὅπως λ.χ. τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Μορρύλου, τῶν Καλινδοίων καὶ τῆς Λητῆς) βλ. L. Robert, «Inscriptions de Thessalonique», *RPh* 48 (1974) 195 καὶ τελευταῖα M.B. Hatzopoulos, *Macedonian Institutions*, ὅ.π., I, 145 ὅπου οἱ πηγές.

24. Βλ. π.χ. τὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴ Μόρυλλο *SEG XXXIX* 606, στ. 23 Ὅπερβερεταίον *i.e.* · τὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴ Λητὴ *Syll.*³ 700, στ. 60 ἔτονς θ' καὶ κ', *Πανήμον* καὶ τὰ ψη-φίσματα ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη *IG X* 2.1, 5 στ. 25 κέ. ἔτονς ζ' καὶ π' [*Ὕπερβερεταίον*] δεκάτῃ καὶ 12 [ἔτονς....] *Ὕπερβερεταίον*] καὶ ἀπὸ τὰ Καλινδοία *SEG XXXV* 744 στ. 51 *Δαισίον* *ιδ.*

25. "Οπως συνάγεται ἀπὸ τὴν ἐπετηρίδα ποὺ τηρεῖ τὸ ΥΠΕΞ ἡ θητεία τοῦ Γ. Δοκοῦ στὸ προξενεῖο τῆς Θεσσαλονίκης διήρκεσε ἀπὸ τὶς 02.09.1886 ἕως τὶς 07.08.1892· ὁ ἔτος εἶχε διατελέσει προηγουμένως ὑποπρόξενος στὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὶς 21.05.1870 ὥς τὶς 22.05.1871.

26. Τὰ ἔγγραφα ποὺ παρουσιάζονται ἔδω φυλάσσονται στὸ Ἰστορικὸ Ἀρχεῖο τοῦ ΥΠΕΞ βλ. ΑΥΕ - Ἀρχαιολογικὰ φακ. 2, ὑποφ. 6.

τὸν γνωστὸν ἐκδότη ἐπιγραφῶν καὶ ἀνατολιστὴν Johannes Heinrich Mordtmann²⁷⁾ βρέθηκε στὸ Γενί-Κιοῦ, δηλ. στὴν Ἀμφίπολη, στήλη «ἔχουσα ἀναγεγραμμένην τὴν μεταξὺ Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ βασιλέων Σλαύων συνθήκην ... καθορίζουσα ἐγγράφως τὰς κτήσεις τῶν κρατῶν τοῦ τε Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Σλαυικοῦ». Στὸ δεύτερο ἐγγραφο ὁ Πρόξενος παρεῖχε τὴν πληροφορία ὅτι ἡ στήλη «κατεχώσθη ὑπό τοῦ Γερμανοῦ», ὑπεδείκνυε δὲ τὴν ἀνάγκην ὁ Πρόξενος τῶν Σερρῶν, στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὄποιον ἀνῆκε ἡ περιοχή, νὰ φροντίσει γιὰ τὴν εὑρεσην καὶ τὴν ἀσφαλῆ της ἀπόκρυψην. Δύο μῆνες περίπου ἀργότερα, στὶς 7 Αὐγούστου, ὁ Πρόξενος τῶν Σερρῶν Δημήτριος Βιτάλης ἀπέστειλε στὸ ‘Υπουργεῖο ἀναφορὰ γιὰ τὶς ἐνέργειές του. Σὲ αὐτὴν πληροφορεῖ τὴν προϊσταμένη του ἀρχὴν ὅτι ἔδωσε ἐντολὴ στὸ δάσκαλο Λακοβικίων νὰ μεταβεῖ στὴν Ἀμφίπολη μὲν ἔνα τελειόφοιτο Ἰατρικῆς «ὅπως ἀνακαλύψωσιν τὴν εὑρεθεῖσαν στήλην», ἀλλὰ ὅτι τελικὰ ἀντὶ τοῦ «σπουδαίου» εὑρήματος ἀποκαλύφθηκε μία ἐπιτύμβια στήλη τὴν ὃποια εἶχε βρεῖ κάποιος Κωνσταντινίδης ἀναζητώντας ἐκεῖ μεταλλεῖα. Στὴν ἵδια ἀναφορὰ ὁ Πρόξενος, ἀφοῦ ἐνημερώνει τὸ ‘Υπουργεῖο ὅτι θὰ συνεχίσει τὶς ἔρευνες γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς ἐπίμαχης στήλης μέσω τῆς «Αὐτοῦ Σεβασμότητος τοῦ Ἅγιου Δράμας» στὸν δόποιο ἐγραψε νὰ «μεταβῇ ὁ ἕδιος καὶ νὰ ἐρευνήσῃ καλύτερον»²⁸⁾, ἐπισυνάπτει τὴν ἐπιστολή τοῦ δασκάλου Λακοβικίων²⁹⁾. Τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς³⁰⁾ ἔχει ώς ἔξης (εἰκ. 2α-β):

27. Γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Johannes Heinrich Mordtmann (1852-1932), γιοῦ τοῦ ὀνομαστοῦ ἀνατολιστῆ Andreas βλ. τὴ νεκρολογία τοῦ K. Legling, “J. H. Mordtmann”, *ZfN* 42 (1935) 149-151. ‘Η θητεία του ως προξένου τῆς Γερμανίας στὴ Θεσσαλονίκη διήρκεσε ἀπὸ τὸ 1889 ὧς τὸ 1902 · βλ. X. Γουγούση, «Ιστορικαὶ Σημειώσεις ἐπὶ τῶν Προξενείων τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ 1907», *Μακεδονικὸν Ημερολόγιον* ‘Ο Γόρδιος Δεσμός (τοῦ X. Γουγούση), Θεσσαλονίκη 1915, 210.

28. ‘Η ἀποστολὴ τοῦ ἱεράρχου συνδέεται προφανῶς μὲ τὴν πίστη τοῦ Προξένου ὅτι τὸ κύρος του θὰ μποροῦσε νὰ πείσει τοὺς χωρικοὺς τῆς Ἀμφίπολης, οἱ ὄποιοι εἴτε «φροβούμενοι εἴτε δὲ’ ἄλλους λόγους πιθανὸν νὰ μήν λέγωσιν τὴν ἀλήθειαν’, νὰ ἀποκαλύψουν τὸ εὑρῆμα. ‘Η ὑπαρξὴ καὶ πολὺ περισσότερο ἡ τύχη τέτοιου εὑρημάτος δὲν μοῦ εἶναι γνωστή.

29. ‘Αν πράγματι τὸ τρίτο γράμμα τῆς ὑπογραφῆς εἶναι γάμα, τότε πρόκειται γιὰ τὸν φιλάρχαιο δάσκαλο τοῦ χωριοῦ Ἀστέριο Δ. Γούσιο, ὁ δόποιος κατὰ τὸν γνωστὸ ἀρχαιοδίφη Σταῦρο Μερτζίδη “ἐξέδωκεν πατριδογραφίαν ἐπιγράφας αὐτὴν «Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα Λακκοβικίων»’, βλ. Σ. Μερτζίδου, *Oἱ Φύλπτοι. Έρευναι καὶ μελέται χωρογραφικαὶ ὑπὸ ἀρχαιολογικήν, γεωγραφικήν, ιστορικήν, θρησκευτικήν καὶ ἐθνολογικήν ἔποψιν*, Κωνσταντινούπολις 1897, 31 σημ. **.

Αξιότιμε κύριε Δ(ημήτριε) Β(ιτάλη)

Η εἰς Ἀμφίπολιν μετάβασις ἐμοῦ καὶ τοῦ κου Ιατροῦ ἐπέφερε τὴν ἀνακάλυψιν τῆς δε τῆς ἐπιγραφῆς εἰς κυβικὸν μάρμαρον 0,30 τοῦ μέτρου περίπου ΕΤΟΥΣΖΟΕ / ΓΓΡΕΚΙΝΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣΤΟ/ΙΔΙΩΠΑΤΡΙ. Ο κ^ως Κωνσταντινίδης μόνος εἶδε ταύτην τὴν ἐπιγραφήν, εἶπε δὲ εἰς τὸν χωρικὸν ὅτι ἔχει φίλον τινὰ Γερμανόν εἰς δὲν ἐν Θεσ/νίκη θὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Ισως ή λέξις ΓΓΡΕΚΙ, βουλγαριστὶ "Ελλην, ἔφερε τὴν παρεξήγησιν ἀλλὰ συσκεφθέντες μετὰ τοῦ κ^{ων} N. Κωνσταντινίδου ἀπεφασίσαμεν ὅπως ἀλλως γένη ἡ ἀνακάλυψις αὕτη. Συνήθως οἱ χωρικοί φοβοῦνται τοὺς ὀλίγον ||² ἀνεπιγμένονς, διὰ τοῦτο θὰ θέσωμεν εἰς ἐνέργειαν ἑτέρους χωρικοὺς πάλιν, οἵτινες θὰ κατορθώσωσι παρὰ τῶν Ἀμφιπολιτῶν ἔχόντων ὑποχρεώσεις οἰκονομικὰς εἰς αὐτοὺς νὰ ἀποσπάσωσι τὸ εἴ τι ὑπάρχει μυστικόν. Τὴν δ' ὅπισθεν ἐπιγραφὴν ἔξηγετ δ. κ. N. K. ὅτι εἶναι ἀνάθημά τι χρονολογούμενον ἀπὸ κοσμογονίας Μωϋσέως 7075, τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο Γ εἶναι ἀρχικὸν ὄνόματος ὡς Γάϊος Γρεκίνιος Ροῦφος τῷ ἴδιῳ πατρό. Ἀλλ' ἐπειδή δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ τοσοῦτον κρότον τοιαύτη τις ἐπιγραφή, ἀπεφασίσθη ὅπως μεταχειρισθῶμεν τοὺς ἀνωτέρω τρόπους, καίπερ ὁ χωρικὸς διαβεβαιοῖ ὅτι οὐδεμίαν στύλην εἶδεν δικαιούσης μόνος ἐλθὼν εἰς Ἀμ ||³ φίπολιν. Η δέ στύλη περὶ ἡς σᾶς ἔγραψα δὲν εἶναι ἄλλο εἰ μὴ καλαισθητικόν τι ἔργον μέτινας γλυφὰς ἀς ὁ χωρικὸς ἔξελαβεν ὡς γράμματα. Ἐπίσης εὑρομένην ἀγαλμάτιον τι ἐρμηνένον, ὅπερ παρεφυνλάξαμεν ἐν καταλλήλῳ θέσει. Παριστάνει δὲ γυναικα καθημένην μετὰ δύο κυναρίων ἀνεν ἀμφιβολίας δὲ εἶναι ή "Αρτεμις μὲ τεθραυσμένην τὴν κεφαλήν. Χθὲς μόλις ἐτελείωσαν αἱ ἔξετάσεις ἥμα λάβω ἀπάντησίν σας περὶ τοῦ πρακτέον θὰ μεταβῶ εἰς Ἀμφίπολιν καὶ θὰ διαμείνω ἵνανὸν χρόνον ἐκεῖσε. Μή ἀνησυχεῖτε παρακαλῶ, διότι ὁ κοινός N.K. καὶ ἐγὼ ἔχομεν ἄγρυπνον τὸν ὀφθαλμόν.

Διατελῶ μετ' ἔξαιρέτου

Πρός ύμᾶς ὑπολήψεως

30/7/89

A. Δ. Γ(;).

30. Μὲ μικρές μόνο ἀλλαγές στὴ στίξη γιὰ τὴν εὐχερέστερη παρακολούθηση τοῦ νοήματός της.

‘Η ἀναφερόμενη στὴν ἐπιστολὴν τοῦ δασκάλου Λακκοβικίων ἐπιτύμβια ἔπιγραφή, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἔρευνα ποὺ διενήργησα στὸ εὐρετήριο τοῦ Μουσείου τῆς Ἀμφίπολης καὶ στὴν ἐπιγραφικὴ βιβλιογραφία τῆς πόλης, εἶναι ἄγνωστη ἀπὸ ἀλλοῦ. Τὸ κείμενό της θὰ πρέπει νὰ ἀναγνωσθεῖ ὡς ἑξῆς³¹:

”Ετονς ζοσ'

Γ(άιος) Γρεκίνιος Ροῦφος τῷ

ἰδίῳ πατρὶ.

‘Ο ἀριθμός ζοσ’ στὸν πρῶτο στίχο³², ἀντιστοιχεῖ στὰ ἔτη 129/130 καὶ 245/6 μ.Χ. μὲ βάση τὴν μακεδονικὴν τὴν ἀκτιακὴν χρονολόγηση, ἀλλὰ ἡ ἀνυπαρξία παλαιογραφικῶν ἐνδείξεων δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀποφασίσουμε γιὰ ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο ἔτη πρόκειται.

‘Η μόνη ἐνδιαφέρουσα πληροφορία τῆς ἐπιγραφῆς ἔγκειται στὸ ὅτι μαρτυρεῖ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἀμφίπολη τὴν παρουσία τοῦ γένους τῶν Grecinii. Τὰ γένος αὐτὸν παραδίδεται, ὅσο τουλάχιστον γνωρίζω, ἐξαιρετικὰ σπάνια στὸ ἀνατολικό τιμῆμα τῆς αὐτοκρατορίας³³ καὶ συγκεκριμένα μόνο στὴν ἐπαρχία τῆς Μακεδονίας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολη τεκμηριώνεται δύο ἀκόμη φορές σὲ ἵσαριθμες ἐπιγραφές τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων πού προέρχονται ἡ μία ἀπὸ τοὺς Φιλίππους καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην. ‘Η ἐπιγραφὴ τῶν Φιλίππων εἶναι μία λατινικὴ ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ πού ἔστησε στὸν τάφο τῶν γονιῶν του, οἱ ὅποιοι δονομάζονται C(aius) Graecinius C(ai) f(ilius) Firminus Ἰ·d Greacinia Veneria, ὁ γιός τους C(aius) Graecinius Romulus Venustus.’ Απὸ τὴν ἴδια ἐπιγραφὴ πληροφορούμαστε ὅτι ὁ Firminus ὑπῆρξε ἐπιφανῆς πολίτης τῆς ἀποικίας, καθὼς διετέλεσε decurio Ἰ·d

31. Ως πρὸς τὴν διαιρέση τοῦ στίχου ἀκολουθῶ τὸ ἀπόγραφο.

32. Τὸ σφάλμα κατὰ τὴν μεταγραφὴν ὀφείλεται μᾶλλον στὸ ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ ἀπογράφου ἔξελαβε τὸ τρισκελές σύμμα ὡς ἔψιλον, ἵσως σκεπτόμενος ὅτι ὁ χαράκτης λημόνησε τὴν μεσαία κεραία.

33. Γιά τὸ ὄνομα γένους Graecinius γενικά βλ. H. Solin et O. Salomies, *Repertorium nominum gentilium et cognominum latinorum*, Hildesheim -Zürich -N. York 1994², 89 καὶ 90.

quaestor, ἐνῷ σὲ κάποια στιγμὴ τῆς ζωῆς του, ποὺ δὲν συνάγεται μὲ βεβαιότητα ἀπὸ τὸ κείμενο, ἀνέλαβε θέσεις στὴν ἐπαρχιακὴ διοίκηση τῆς Ἀφρικῆς (*praefectus fabrum et frumenti mancipalis provinciae Africæ*)³⁴. Μολονότι ἡ ἐπιγραφὴ δέν χρονολογεῖται καὶ ἡ πέτρα ἔχει χαθεῖ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν ἔχουμε στὴ διάθεσή μας κάποια παλαιογραφικὰ κριτήρια γιὰ τὴ χρονολόγησή της, εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν C. Graecinii ἐπέζησε τουλάχιστον τρεῖς γενεές. Ἡ παρατήρηση αὐτὴ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ χρονολογήσουμε τὴν ἐπιγραφὴν στὸν 1ο ἢ τὸν 2ο αἰ. μ.Χ. “Οσον ἀφορᾶ στὴν ἐπιγραφὴ τῆς Θεσσαλονίκης αὐτὴ εἶναι ἔνας κατάλογος τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. (μετὰ τὰ μέσα τοῦ αἰώνα) μὲ τὰ μέλη τοῦ θρησκευτικοῦ συλλόγου τοῦ Διός Διονύσου Γογγύλου μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται κάποιος Γρεκείνιος Σέλευκος”³⁵.

Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς ὄμώνυμους πολίτες τῶν Φιλίππων, τῆς Ἀμφίπολης καὶ τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι δύσκολο νὰ προσδιορισθοῦν. Συνεκτιμῶντας ὥστόσο τὴ γειτνίαση τῶν περιοχῶν, τὴ σπανιότητα τοῦ ὀνόματος γένους καὶ τὴν ταυτότητα τοῦ προωνυμίου, δὲν θὰ ἥταν, νομίζω, ὑπερβολικὸ νά ύποθέσουμε ὅτι οἱ Γάιοι Γρεκίνιοι τῆς Ἀμφίπολης ὑπῆρξαν συγγενεῖς ἢ ἀκόμη καὶ ἀπελεύθεροι τῆς πλούσιας οἰκογένειας τῶν Φιλίππων, οἱ ὁποῖοι κάποια στιγμὴ ἐγκαταστάθηκαν στὴ γειτονικὴ Ἀμφίπολη ἵσως γιὰ οἰκονομικούς λόγους.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παντελῆς Μ. Νίγδελης

34. Βλ. Φ. Πέτσας, «Λατινικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐκ Θεσσαλονίκης», *AE* 1950 –1, 56-58 ἀρ. 3 [=P. Pilhofer, *Philippi II*. Bd. II Katalog der Inschriften, (*WUNT* 119) Tübingen 2000, 738 ἀρ. 718: C(aio) Graecinio C(ai) f(ilio) Vol(tinia)/Firmino, praef(ecto) fabrum / et frumenti mancipalis provr.c(iae) Africæ, / dec(urioni), quaest(ori) col(oniae) Philipp(ensium), an(norum) LVII, / Graeciniae Veneriae an(norum) XLVII/ C(aius) Graecinius Romulus Venustus Firmini/[f(ilius)] parentibus dulcissinis fecit]. Ἡ συμπλήρωση τοῦ τελευταίου στίχου δφεύλεται στὸν Pilhofer.

35. *IG X* 2.1, 244 στ. 5.

SUMMARY

MACEDONICA EPIGRAPHICA II

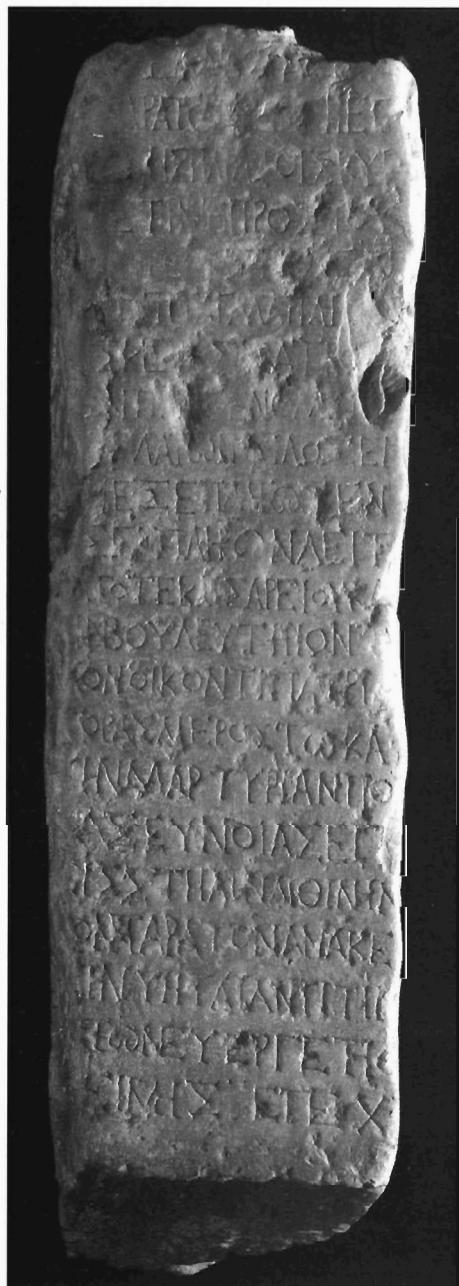
I

The author republishes with new restorations and commentary a decree from Charakoma (modern Drymos) included the collection of M. Demitsas ('Η Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ μνημείοις σωζομένοις, Athens 1896, no. 682) and presents the editio princeps of an epitaph from Amphipolis, the text of which is known from its mention in the correspondence between the Greek Consulate at Serres and the Greek Foreign Ministry (now in the Ministry's Historical Archive).

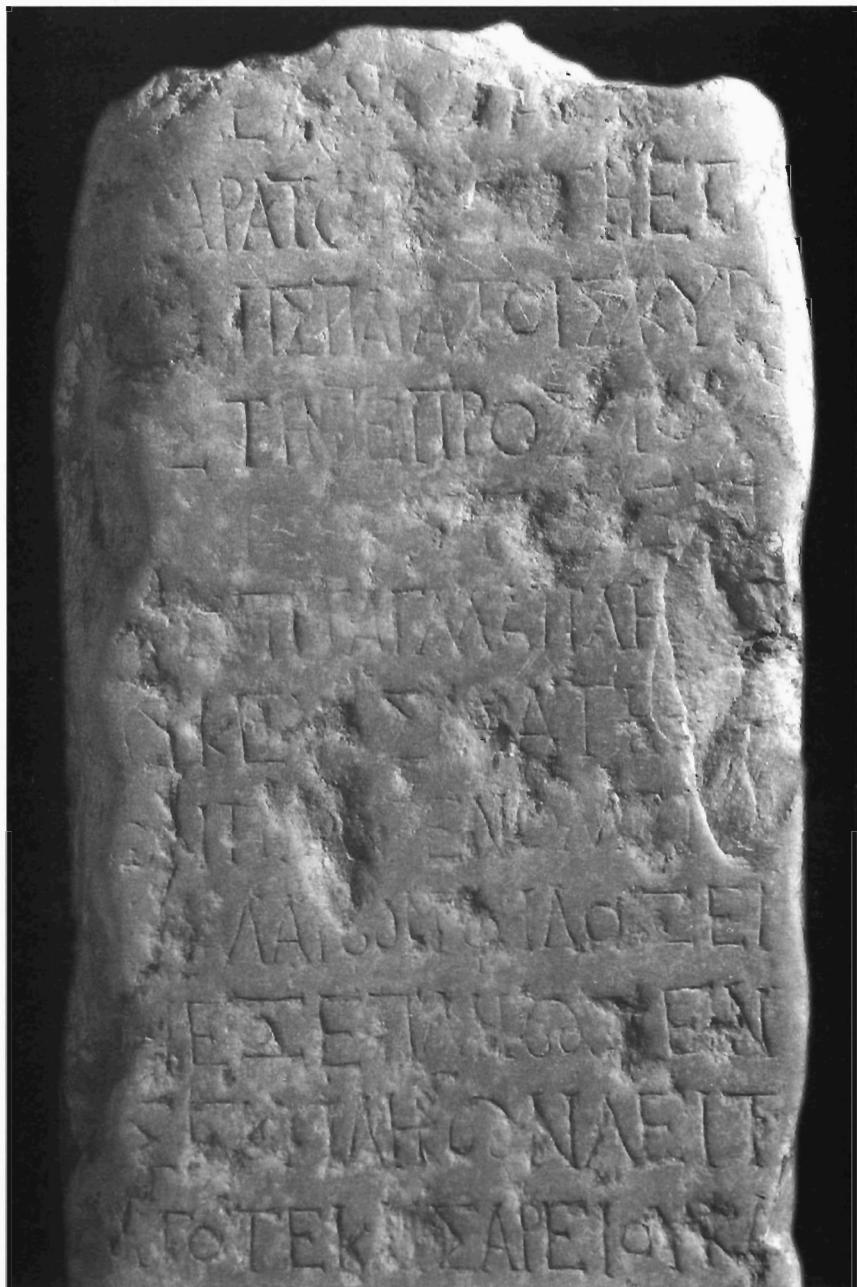
Although the decree from Charakoma (dated on the basis of the letter forms to the second half of the 2nd cent. A.D.) is in a very fragmentary state of preservation, its close study shows that it is concerned with the benefactions of an anonymous citizen. From the words ἐπίταγμα and ἐπιτάγματα, that refer to all kinds of *angariae* imposed by the Roman authorities on the provincial population, one may infer that the honored person covered the expenses for all or some of them. The participle παραγενομένων (line 9) in connection with the important position of Charakoma on the roads that led to Krestonia or to the Strymon valley, and the vicinity to the Via Egnatia make it probable that these expenses were at least in part connected with the needs of military units or Roman officials that used these roads. The decree also refers to benefactions pertaining to public buildings (such as the Caesareum), but the preserved fragment does not permit any determination of the nature and the extent of the man's benefactions in connection with building activities. The city of Charakoma decided to have the honorary decree for the prominent citizen inscribed on a stone stele and erect the stele in a prominent place, probably a sanctuary, where the same man's statue already stood.

II

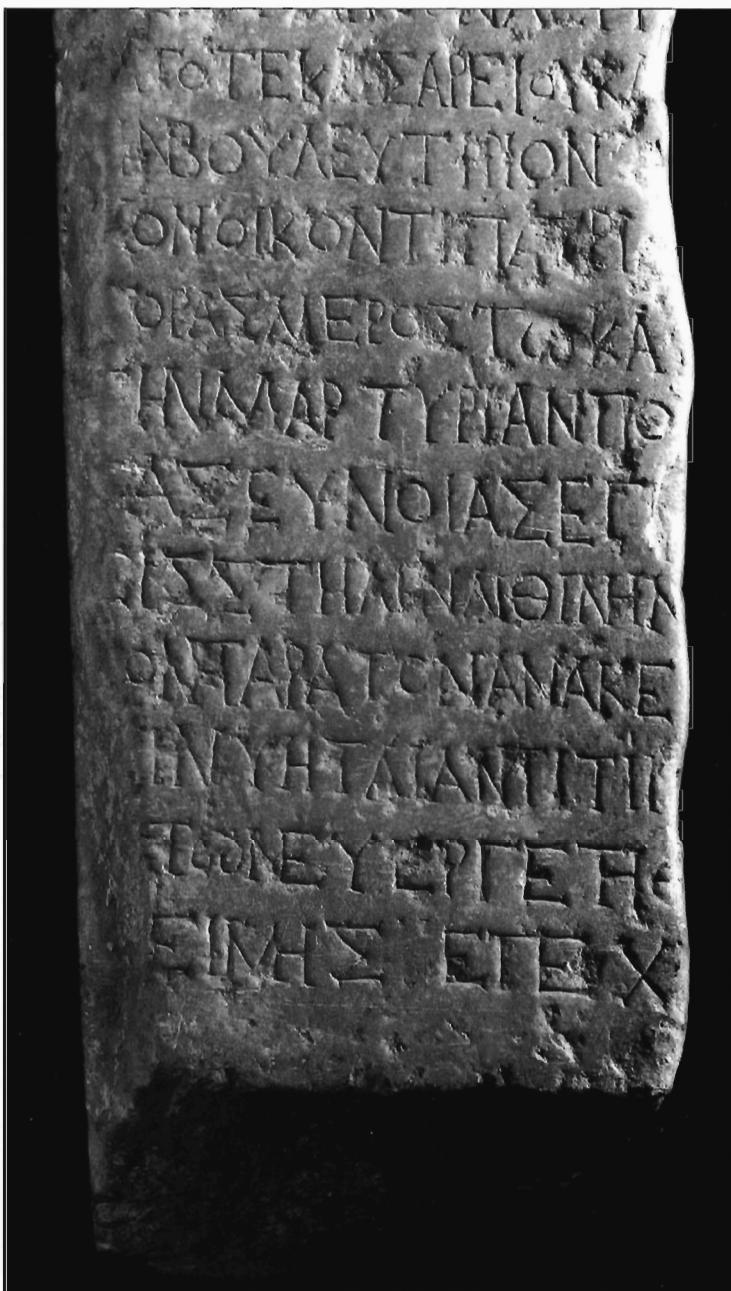
The funerary inscription from Amphipolis was found in 1899. It is dated to the 277th year (ζοσ') which corresponds either to A.D. 129/130 (according to the Macedonian provincial era) or to A.D. 245/246 (according to the Actian era). The nomen *Grecinius* which is attested here is also attested in two other Macedonian inscriptions, one from Philippi, the other from Thessalonike. The inscription from Philippi (1st or 2nd cent. AD) is a Latin funerary inscription placed by C(aius) Graecinius Romulus Venustus on the grave of his parents. His family must have been important, since his father, Firminus, had held the offices of a *decurio* and a *questo* in Philippi and that of a *praefectus fabrum et frumenti mancipalis provinciae Africæ*. The inscription from Thessalonike is a list of the members of a cult association of Zeus Dionysos Gongylos (second half of the 2nd cent. AD); Grecinius Seleukos was one of the members. It is difficult to determine the relationship between these citizens of three different cities. But the vicinity of the cities, the rarity of the nomen, and the fact that all these persons have the same praenomen suggest that the Caii Grecinii of Amphipolis were relatives or freedmen of the wealthy family in Philippi, that moved to Amphipolis, possibly for financial reasons.

Π. Μ. Νίγδελης, Εἰκ. 1α

Π. Μ. Νίγδελης, Εἰκ. 1β

Π. Μ. Νίγδελης, Εἰκ. 1γ

Π. Μ. Νύγδελης, Εἰκ. 2α

